

УДК 001.895:658.16(477.52)

*Зеленський С.В., к.е.н., доцент, Українська академія банківської справи,
Зеленський М.С., "Ренд-Експерт"*

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ПОСТПРИВАТИЗАЦІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ

В статті наголошується на тому, що усвідомлення необхідності регулюючої ролі держави в розвитку інноваційних процесів, безперечно, надасть змогу досягти позитивного впливу приватизованого сектора економіки на макроекономічні показники в державі.

Ключові слова: інновація, приватизація, фінансування, підприємство.

Завершився другий етап приватизації – етап масової приватизації (1995-1999 роки), яка здійснювалася переважно за приватизаційні майнові сертифікати ("ваучери") і була спрямована на залучення широких верств населення України до придбання акцій великих, середніх підприємств та об'єктів малої приватизації, а також поклала початок підготовки до індивідуальних процедур приватизації великих провідних підприємств.

За цей період в Сумській області більш ніж 1650 об'єктів приватизації змінили організаційно-правову форму господарювання, первісна вартість основних засобів яких склала 30,7 % від вартості основних фондів усіх підприємств. Майже 95 % населення області одержали приватизаційні майнові сертифікати та включилися в приватизаційні процеси. Але, незважаючи на сподівання щодо швидкого піднесення виробництва зі зміною форми власності, економіка регіону продовжує знаходитися в стані глибокої кризи, а її приватизований сектор не має поки що очікуваного позитивного впливу на макроекономічні показники області.

Однією з найголовніших причин такого стану приватизованих підприємств можна вважати незадовільний технічний рівень виробництва, який виявився неконкурентоспроможним за ринкових умов. До цього призвели, в першу чергу, недостатній ресурсний потенціал інноваційної діяльності підприємств та відсутність реального інвестування в приватизаційний та постприватизаційний періоди.

З огляду на те, що в ринковій економіці підприємства повинні самі займатися пошуком своїх ринків та споживачів і пропонувати такий асортимент товарів, який би забезпечував максимальні прибутки, держава фактично відсторонилася від активної регулюючої та контролюючої ролі в сфері науково-технічного розвитку виробництва.

Як наслідок, впродовж 1998 року наукові дослідження та розробки в Сумській області виконували три роздержавлені наукові організації, або лише 10 % наукових установ, що виконували науково-технічні роботи в 1997 році.

Загальний обсяг фінансування наукових досліджень і розробок працюючих наукових установ склав 22,4 млн. грн. (68,8 % від загального обсягу фінансування наукових організацій усіх форм власності), у тому числі за рахунок державного бюджету – 59,0 тис. грн., або 0,3 %

від загального обсягу фінансування. Обсяг науково-технічних робіт, виконаних в 1998 році власними силами роздержавлених наукових установ склав 19,2 млн. грн. (проти 26,5 млн. грн. в 1997 році), 90,3 % якого припадає на виготовлення дослідних зразків, 8 % – на проектно-конструкторські і технологічні розробки і лише 0,4 % – на науково-дослідні роботи.

Фундаментальними дослідженнями наукові установи, які змінили форму власності, в цей період взагалі не займалися.

Кількість працівників, які виконують науково-дослідні конструкторські розробки роздержавлених наукових установ у порівнянні з 1997 роком зменшилася на 27 чоловік, або на 2,7 %, і склала 990 чоловік.

Інноваційною діяльністю, направленою на механізацію і автоматизацію виробничих процесів, впровадження нових технологій та освоєння на їх основі виробництва нової конкурентоспроможної продукції у 1998 році займалось лише 36 промислових підприємств області, що змінили форму власності, або 19,3 % від загальної їх кількості (проти 46 і 26,9 % у 1997 році).

У 1998 р. лише 4,3 % роздержавлених підприємств впроваджували прогресивні технологічні процеси, в тому числі 1,6 % направлені на економію матеріалів та енергоносіїв.

Виробництво нових видів машин, устаткування, апаратів, приладів освоювало 4,8 % роздержавлених підприємств Сумської області. Виробництво нових видів матеріалів, виробів, продуктів – 15 %. Близько 3/4 підприємств, що освоювали нову конкурентоспроможну продукцію, випускали оновлені товари народного споживання.

Тільки сім акціонерних товариств, або 3,7 % від загальної кількості підприємств, що змінили форму власності, займались підвищенням технічного рівня виробництва. Всього за 1998 рік роздержавлені підприємства ввели в дію лише п'ять механізованих, поточних та автоматичних ліній; два металорізальні верстати з числовим програмним управлінням.

Характер зазначених тенденцій в процесі становлення ринкових відносин в Сумській області підтверджує, що неможливо досягти позитивних результатів без відпрацювання перспектив науково-технічної діяльності та її ефективного фінансування.

Як показує досвід, програми економічного розвитку галузей взагалі та окремих підприємств, в яких не приділяється пріоритетної уваги у сфері розвитку інноваційних процесів, не можуть мати успіху. Немає підстав вважати, що приватизовані підприємства зможуть самостійно вирішувати всі питання прискорення науково-технічного прогресу, а з цим і технічного переоснащення виробництва, ефективного оновлення основних засобів.

Аналіз діяльності приватизованих підприємств Сумської області в постприватизаційний період показав, що в більшості випадків сама по собі зміна форми власності не призводить до нормалізації господарської діяльності та росту виробництва. Лише комплексний підхід до управління підприємством в постприватизаційний період, і, в першу чергу, до техноло-

гічного оновлення виробництва із застосуванням новітніх технічних та наукових рішень надасть змогу для розвитку підприємства та виживання в жорстких умовах конкуренції. Ті процеси, які відбуваються зараз в суспільстві, свідчать, що передчасна орієнтація на ринкове саморегулювання в наших умовах може тільки посилити розбалансування економіки.

Сьогодні, в умовах концентрації загальної уваги на проблемах становлення ринкових відносин, питання науково-технічного прогресу відійшли на другий план. До того ж, склалася помилкова думка, що ринок сам по собі вирішить проблеми технологічного відставання та прискорення науково-технічного прогресу. Як свідчить досвід розвинутих країн, ефективно впровадження інновацій не завжди під силу окремим, особливо малим та середнім, підприємствам.

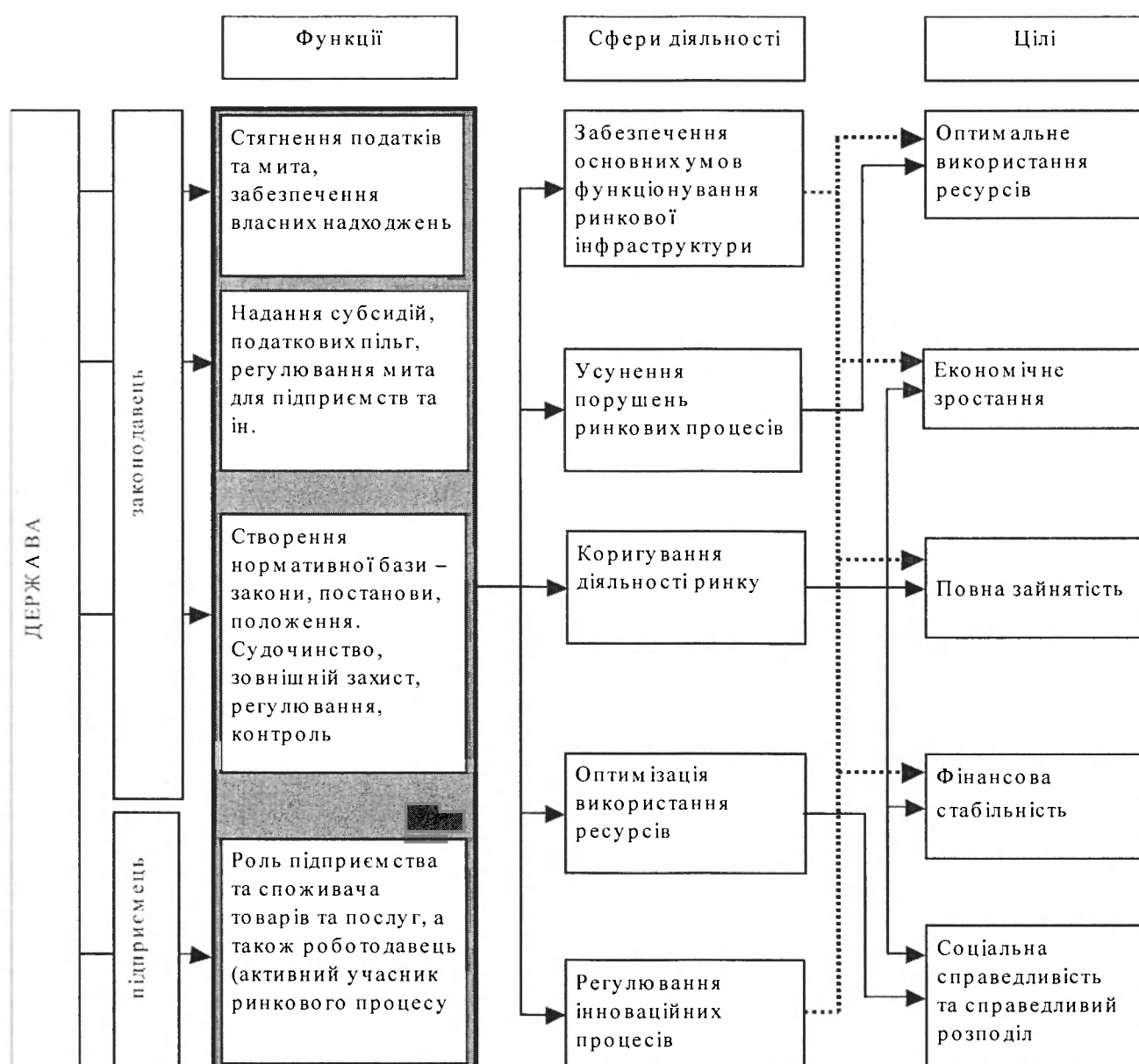

Рис. 1. Сфери діяльності та цілі господарської політики держави

Принципово нові розробки в галузі інформатики, мікроелектроніки, програмування, нових матеріалів, генетики, які забезпечили світовий технологічний ривок, з'явилися за кордоном виключно на підставі державних програм та державного регулювання.

Сьогодні не є секретом, що в боротьбі за першість у виробництві інтелектуальних продуктів в розвинутих країнах використовуються як ринкові системи, так і централізоване управління, яке реалізується через цільові програми, бюджетне фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Як бачимо, суттєву роль в поліпшенні управління вказаним процесом повинні відіграти елементи державного регулювання.

Певний досвід спроби регулювання інноваційних процесів був накопичений в Сумській області. В ході приватизації під впливом облдержадміністрації підприємства розробляли бізнес-плани післяприватизаційної діяльності. Місцева влада ініціювала розробку провідними підприємствами регіону інвестиційних проектів. В області було створено галузеві комісії секторного аналізу економіки, активізована робота обласного інноваційного фонду. Були навіть залучені кредитні кошти для фінансування деяких інноваційних проектів (наприклад, інноваційного проекту АТЗТ Завод "Метал").

Але, як правило, майже всі розроблені інвестиційні та інноваційні проекти залишилися без логічного їх впровадження в реальне життя. Часто проекти відігравали лише функцію підтримки іміджу керівника підприємства,

який дбає про перспективу. Такі бізнес-плани розроблені з самого початку не для їх впровадження, а заради їх наявності на підприємстві.

З огляду на вищезазначене, необхідно змінювати становище інноваційних процесів і ця зміна повинна ініціюватися органами державної влади, найголовнішими задачами якої (рис. 1) в ринковій економіці, перш за все, є:

- створення загальних умов для функціонування ринку, його інноваційної складової;
- оптимальне використання ресурсів (виробництво благ з мінімальними затратами впровадження та використання інвестицій там, де очікується максимальний прибуток).
- економічне зростання за рахунок вироблення більшої кількості потрібних товарів.

При цьому важливо усвідомлювати, що не можуть мати успіху державні програми економічного розвитку в яких відсутня стратегія пріоритетного розвитку інноваційної діяльності як держави в цілому, її регіонів, так і окремих підприємств.

Найбільш ефективними напрямками реалізації місцевою владою політики по покращанню ситуації в сфері інновацій можуть бути:

- розробка обласної програми науково-технічного розвитку і підтримки інноваційної діяльності;
- використання можливостей створення і діяльності технопарків з метою застосування п'ятистадійної схеми (рис. 2) впровадження інноваційних продуктів

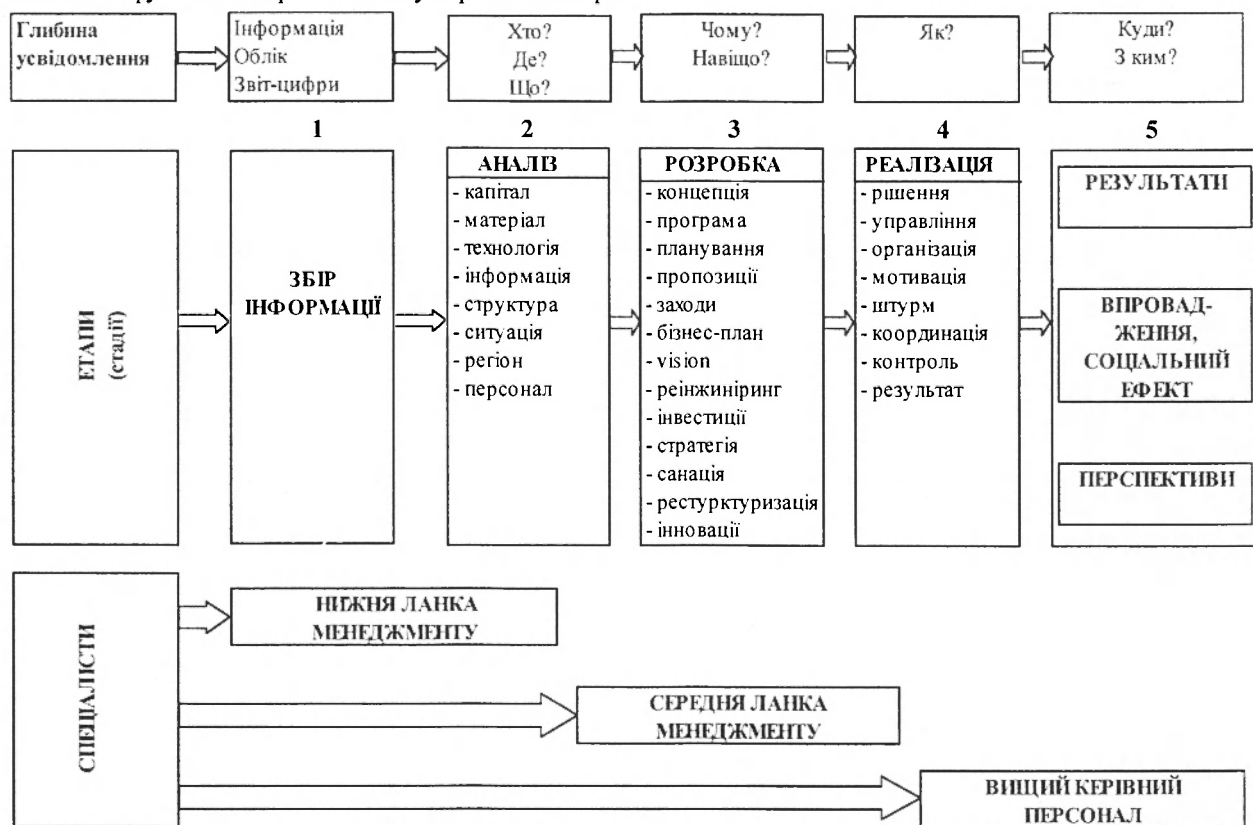

Рис. 2. Схема впровадження інноваційних продуктів

(збір інформації – аналіз – розробка – реалізація – результат);

- створення інноваційних “бізнес-інкубаторів”;
- об’єднання ресурсів підприємств і організацій в рамках виробничих асоціацій, які створюються для здійснення міжгалузевих програм фінансування за специфікою ризикового підприємництва;
- залучення в інноваційну сферу коштів позабюджетного фонду приватизації, які надійшли в цей фонд від роздержавлення підприємств Сумської області;
- раціоналізація методів корпоративного управління великими і середніми об’єктами;

- консолідація прав приватної власності на майно підприємств з метою залучення стратегічних інвесторів і прискорення розширеного інвестування об’єктів;
- структурна перебудова за рахунок реструктуризації приватизованих підприємств, технологічного і організаційного їх оновлення.

На нашу думку, впровадження запропонованої низки заходів може змінити економічну ситуацію в регіоні на краще, стати надійним фундаментом для наступного інвестиційного етапу приватизації, на якому будуть реалізовуватися індивідуальні конкурентні процедури, а замість безоплатної роздачі державного майна буде здійснюватися його відкритий продаж за реальними цінами.

Список літератури

1. Маркетинг інноваційного процесу / За ред. Н.П. Гончарова, П.Г. Перерва – Київ: “Вира-Р”, 1998.
2. Сумщина у цифрах. Статистичний щорічник: 1998 р. Державний комітет статистики України, Сумське обласне управління статистики. – Суми, 1998.

Summary

The necessity awareness of the regulating role of the state in the innovation processes development will unquestionably grant an opportunity of achieving positive influence of the privatized sector of economy on macroeconomic indexes in the State.